

Фомякова О.І.

курсант 1 курсу магістратури
3 групи Інституту підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА НАЙМАНСТВА В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Анотація: У тезах проаналізовано причини виникнення соціального явища найманства, кримінологічну характеристику особистості найманця. Наведено приклади найманства на території України, починаючи з 2014 р., та визначено основні проблеми їх кваліфікації. Акцентовано увагу на інтенсифікації міжнародно-правового співробітництва в питаннях протидії участі іноземців у збройних конфліктах.

Ключові слова: найманство в Україні, збройний конфлікт, приватні військові компанії, найманець.

У період існування в нашій державі де-факто міжнародного збройного конфлікту з Російською Федерацією відповідно до загальної ст. 2 Женевських конвенцій (далі – ЖК) [1] та положень Додаткового протоколу № 1 [2] до ЖК, актуальним видається дослідження поширеного соціального явища під час збройних конфліктів як найманство. Універсальним документом, який навів визначення поняття «найманство» є Додатковий протокол № 1 до ЖК у статті

56(2) зазначеного протоколу міститься сукупність критеріїв, яким повинен відповідати найманець, а саме: а) спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті; б) фактично бере безпосередню участь у воєнних діях; с) бере участь у воєнних діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони; d) не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті; e) не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті; f) не послана державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил [2].

Підтримуючи думку професора Головікіна Б.М., передусім вбачаю за необхідне встановити закономірності: 1) транснаціональної організованої злочинності пов'язаної безпосередньо з найманством, її проявів та наслідків; 2) формування і функціонування злочинного співтовариства; 3) детермінації злочинності, причин та умов злочину «найманство»; 4) формування особи злочинця-найманця; 5) програмування та здійснення запобігання злочинності, пов'язаної з соціальним явищем найманства [3, с.63].

Головною причиною виникнення вищезазначеного соціального явища є збройний конфлікт, як міжнародний, так і внутрішній, однак варто враховувати політичну та економічну нестабільність та інтереси третіх сторін. Найманство є прибутковим заняттям як для вербувальників, так і для постачальників робочої сили, включаючи торговців зброєю, що у цілому одержують вигоду в тому випадку, якщо конфлікт буде триваючим. Транснаціональні компанії, особливо компанії, що займаються експлуатацією природних ресурсів, можуть також заохочувати присутність найманців, використовуючи їх або для охорони своїх підприємств, або для підтримки збройної групи, що найкраще служить інтересам даної компанії [4, с. 310].

Щодо кримінологічної характеристики особистості найманця слід зазначити, що у більшості випадків найманцями є чоловіки до 30 років (95 %) та в меншій мірі - жінки (5 %). Серед мотивів зайняття найманством виділяють по-перше, бажання матеріального збагачення; по-друге, бажання окремих верств населення з військовою підготовкою (найчастіше офіцерів в минулому) реалізувати свої знання та навички на практиці; по-третє, психологічно-моральні проблеми. Найманці готові боротися на будь-якій стороні та можуть найматися урядами, опозиційними групами, національними рухами опору чи злочинними організаціями.

У 2016 році Робоча група ООН з питань використання найманців у доповіді щодо України зафіксувала участь щонайменше 176 іноземних найманців на боці терористичних організацій Донецької та Луганської народних республік з таких країн, як Російська Федерація, Сербія, Білорусь, Франція, Італія тощо [5]. Іншим прикладом є діяльність незаконно створеної та функціонуючої «Приватної

військової компанії (далі - ПВК) Вагнера». Хоча діяльність персоналу зазначеної ПВК підпадає під склад злочину, передбаченого ст.447 Кримінальним кодексом України (далі - ККУ), проте досить складно в сучасних умовах правоохоронному органу зібрати докази на підтвердження факту найманства, тому притягнення до кримінальної відповідальності найчастіше здійснюється за ст. 258-3 КК України. Наприклад, Рафаель Маркес Лусваргі, який будучи найманцем брав безпосередню участь у збройному конфлікті на Донбасі, проте слідчі СБУ через відсутність належних доказів «найманства» кваліфікували діяння зазначеної особи за ч.1 ст.258-3, ч.2 ст.260 КК України та відповідно Вироком Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 02.05.2019 [6] бразильця було засуджено за сукупність злочинів до 13 років позбавлення волі з конфіскацією майна. За відомостями СБУ, людей до ПВК «Вагнер» набирають через сайти та за допомогою рекрутерів, наявність бойового досвіду обов'язкова, а також потрібна рекомендація від чинного учасника структури. Претенденти здають нормативи з фізичної підготовки, обов'язково проходять поліграф. СБУ вдалося встановити конкретну структуру, що працює в Ростові й Краснодарі та займається поліграфічними дослідженнями. Пройшовши первинну перевірку, найманці виїжджають на базу 15-ї бригади спеціального призначення Головного управління Генштабу Росії в Краснодарському краї, в населеному пункті Молькіне, де проходить остаточний етап перевірки, комплектація, невелике бойове злагодження. Після цього – зброя в руки, конкретне завдання й готовність вбивати не тільки людей, які чинять збройний супротив, але й цивільне населення [7]. Таким чином, здійснюючи рекрутинг найманців, РФ намагається приховати безпосередню участь у збройному конфлікті.

Отже, в сучасному світі найманство залишається не лише дієвим засобом опосередкованого впливу на внутрішні справи держав та збройні конфлікти, але й надприбутковим бізнесом. На мою думку, вирішення проблеми найманства в Україні залежить від вирішення комплексу політичних (внутрішніх і зовнішніх) та організаційно-правових питань, зокрема: 1) розширити сферу діяльності Робочої групи ООН з питань використання найманців, надати їй рішенням обов'язкового характеру, можливість визначення системи санкцій, а також створення умов задля притягнення посадових осіб держав до реальної відповідальності за порушення норм Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців; 2) вдосконалити міжнародні універсальні механізми боротьби з найманством шляхом створення інформаційної бази таких злочинів та злочинів, пов'язаних з найманством (тероризм, торгівля зброєю), як основи для визначення напрямків дій та розробки стратегій Робочою групою ООН з питань використання найманців у сфері боротьби з найманством [8, с.18, 20]; 3) розробка та прийняття національної Концепції боротьби з найманством, яка повинна мати всеохоплюючий характер і поширюватися на участь найманців як у міжнародних, так і у внутрішніх збройних конфліктах.

Список використаної літератури:

1. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв

міжнародних збройних конфліктів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199

3. Головін Б. М. Поняття, предмет, система кримінології та її завдання на сучасному етапі розвитку / Б. М. Головін // Питання боротьби зі злочинністю. - 2014. - Вип. 28. - С. 59-68.

4. Практичні проблеми боротьби з найманством в Україні/ П.І. Репешко// Зб. наук. праць Харк. Центру вивчення організованої злочинності спільно з американським Університетом у Вашингтоні. Вип. 8.-X.: Право,2004. – Вип.8. – С. 278–311.

5. Preliminary findings by the UN Working Group on the use mercenaries on his Mission to Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=18492&LangID=E>

6. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 02.05.2019 справа 757/2179/17-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81512847>

7. Крим. Реалії : найманці для російської агресії: як кримчани потрапляють до ПВК «Вагнер» URL: <https://ua.krymr.com/a/naimantsi-dlai-rosiyskoi-ahresii-pvk-vahner-krym/29785448.html>

8.Скрильник О.О. Міжнародно-правова регламентація боротьби з найманством: автореф. канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2010. 21 с.

Науковий керівник – докт. юрид. наук, проф. Б. М. Головін

**Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права**

**Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України**

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ І КОРУПЦІЇ

**Матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції
з кримінології
для студентів, аспірантів та молодих вчених**

(м. Харків, 2 грудня 2019 р.)

**За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина***

**Харків
«Право»
2019**

УДК 343.9.02:328.185
П83

Редакційна колегія:
д-р юрид. наук, проф. А. П. Гетьман;
д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
зав. лабораторії Ю. Г. Бойко

Протидія організованій злочинності і корупції : матеріали XIX Все-
П83 укр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих
вчених (м. Харків, 2 груд. 2019 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Го-
ловкіна. – Харків : Право, 2019. – 232 с.

ISBN 978-966-937-837-8

ISBN 978-966-937-837-8

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019
© НДІ вивчення проблем злочинності іме-
ні академіка В. В. Сташиса Національної
академії правових наук України, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Наукове видання

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ І КОРУПЦІЇ

Матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції з кримінології
для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 2 грудня 2019 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головіна*

*Матеріали друкуються в авторській науковій
та літературній редакції*

Відповідальний за випуск *Б. М. Головін*

Оригінал-макет виготовлено на кафедрі кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77, ауд. 89)

Підписано до друку з оригінал-макета 28.11.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 16,92. Ум. друк. арк. 13,49. Вид. № 2348.
Тираж 60 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Дуюнова Т. В.
Тел. (057) 717-28-80